

Predlog mera za sprečavanje i ublažavanje posledica korona virusa po socijalno isključene i posebno ranjive kategorije stanovništva

Ovaj dokument nastao je kao radna verzija koja će u narednim danima biti dopunjavana predlozima i iskustvima organizacija civilnog društva i ostalih aktera koje rade sa najugroženijim kategorijama stanovništva.

U nastavku data su **rešenja i konkretni predlozi** za trenutnu podršku najugroženijim kategorijama stanovništva kao i mera koje se mogu preduzeti u narednim nedeljama kako bi se ublažile posledice korona virusa po socijalno isključene kategorije stanovništva. Ovaj predlog je prvi korak ka osmišljavanju seta hitnih mera podrške najugroženijim grupama.

Predlog mera nastao je u konsultacijama Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije, organizacija civilnog društva i nezavisnih eksperata i otvoren je za sve dopune, komentare i predloge svim organizacijama civilnog društva i organima javne vlasti koji su u delokrugu svog rada imaju rad sa socijalno isključenim kategorijama stanovništva.

U ovom predlogu, kao najugroženije kategorije stanovništva prepoznati su: Romi i Romkinje koji stanuju u neformalnim (podstandardnim) naseljima, beskućnici, raseljena lica koji žive u neformalnim kolektivnim centrima, lica koja imaju hronične bolesti i stara lica, korisnici i korisnice socijalnih davanja (novčana socijalna pomoć, dečiji dodatak...), korisnici i korisnice narodnih kuhinja, osobe sa invaliditetom, lica bez dokumenata (pravno nevidljiva lica), izbeglice i tražioci azila koji borave u centrima za azil i prihvatnim centrima, siromašni koji nisu korisnici ni jedne od prepoznatih mera podrške i višestruko diskriminisanе žene. Lista *nije zatvorena* i podložna je dopunama u skladu sa potrebama koje prepoznaju organizacije civilnog društva i drugi akteri.

Saznati ko je najugroženiji i kakva pomoć mu je potrebna – Objediniti informacije i hitno delovati

Preporuka je da se podaci o trenutnim potrebama prikupljaju kroz **korišćenje baza podataka i informacija kojima već postojeći akteri raspolazu**. U tom smislu, nije nužno neophodno formiranje novih tela koja će se baviti prikupljanjem podataka i procenom potreba socijalno isključenih kategorija stanovništva. Po oblastima, podaci o potrebama se mogu prikupiti na sledeći način:

Položaj i potrebe Roma i Romkinja u neformalnim naseljima u Srbiji – kroz korišćenje mobilnih timova za inkluziju Roma, mreže koordinatora za romska pitanja i zdravstvenih medijatorki pri Ministarstvu zdravlja. Preliminarni podaci o stanju u neformalnim romskim naseljima u posedu su Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, kroz Geografski informacioni sistem o podstandardnim romskim naseljima koji vodi ovo ministarstvo i Stalna konferencija gradova i opština (SKGO).

Položaj i potrebe beskućnika – kroz podatke kojima raspolažu centri za socijalni rad (korisnici usluge prihvatilišta za odrasla i stara lica, lica koja su registrovala svoje prebivalište na adresi ustanova socijalne zaštite i lica koja su korisnici usluga organizacija civilnog društva (ADRA Srbija, Crveni krst Palilula, Liceulice));

Položaj i potrebe izbeglica i raseljenih lica koja stanuju u neformalnim kolektivnim centrima – podaci koje je u svom istraživanju prikupilo udruženje A 11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava, uz dopune UNHCR-a i drugih aktera;

Položaj i potrebe lica koja imaju hronične bolesti, osoba sa invaliditetom i starih lica – podaci Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja o korisnicima tuđe nege i pomoći i invalidskih penzija;

Položaj i potrebe korisnika i korisnica socijalnih davanja i narodne kuhinje (novčana socijalna pomoć, dečiji dodatak) – podaci kojima raspolažu centri za socijalni rad;

Položaj i potrebe višestruko diskriminiranih žena – podaci kojima raspolaže Koordinaciono telo za rodnu ravnopravnost, uz dopune od strane ženskih aktivističkih grupa i mreža;

Položaj i potrebe izbeglica, tražioca azila i drugih kategorija migranata – podaci kojima raspolaže Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Informacije o najranjivima i potrebama i mogućnostima podrške treba razmenjivati i koordinirati

Kako bi se obezbedilo najefikasnije i optimalno pružanje pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva, potrebno je **uspostaviti jedinstveni način prikupljanja podataka i razmene informacija** o merama koje preduzimaju različiti akteri. Imajući u vidu nemogućnost sastajanja, jedan od predloga je uspostavljanje online platforme za razmenu ovih informacija.

Platformom bi rukovodio Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije u saradnji sa organizacijama civilnog društva i drugim akterima.

Istovremeno, kako bi se resursi koji su na raspolaganju na najbolji mogući način generisali i upotrebljavali, potrebno je **kontaktirati i bez odlaganja koordinirati donatorsku zajednicu** kao i međunarodne i razvojne agencije koje su prisutne u Srbiji kako bi se utvrdilo koja su sredstva trenutno na raspolaganju za pružanje hitne podrške najugroženijim kategorijama stanovništva, kao i koja sredstva se moraju obezbediti bez odlaganja. Potencijalni *donatori i finansijeri* koji su identifikovani u ovom trenutku su: GIZ, Delegacija Evropske unije, Swiss Cooperation Office, Svetska banka, Unicef i UNHCR. *Organizacije civilnog društva*, posebno one koje rade sa ugroženim kategorijama stanovništva spremne su da u skladu sa svojim kapacitetima doprinesu sprovođenju mera za sprečavanje i ublažavanje posledica korona virusa po socijalno isključene kategorije stanovništva.. Kako bi se mere i aktivnosti koordinirale i sa *biznis sektorom*, potrebno je uključiti i Savet za filantropiju u apele kompanijama da pruže podršku u borbi protiv posledica korona virusa. Predloge mera za usklađivanje politika i rešenja za sprečavanje i ublažavanje posledica korona virusa po socijalne isključene kategorije stanovništva prpremaće u saradnji sa zainteresovanim akterima Tim za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Republike Srbije.

Na kraju, preko iste platforme ili kroz **otvaranje posebnog dijaloga o prilagođavanju javnih politika novonastaloj situaciji** u vezi sa borbom protiv širenja korona virusa, neophodno je prikupiti mišljenja

i predloge drugih zainteresovanih aktera o budućim merama, koje će biti preduzete nakon zaustavljanja širenja epidemije korona virusa. Na osnovu ovako prikupljenih mišljenja i predloga, izradio bi se set mera koji bi bio predložen Vladi Republike Srbije na usvajanje.

Predlog konkretnih rešenja za sprečavanje i ublažavanje posledica korona virusa po socijalno isključene kategorije stanovništva

Predlog konkretnih mera za sprečavanje i ublažavanje posledica korona virusa po socijalno isključene kategorije stanovništva obuhvata mere iz oblasti: zdravlja, obrazovanja, socijalne zaštite i stanovanja. Sve mere razvrstane su prema stepenu važnosti i vremenskom okviru u kom bi mogle biti preduzete.

Zdravlje i zdravstvena zaštita

Potrebno je podići higijensko-sanitarne uslove u neformalnim romskim naseljima i neformalnim kolektivnim centrima i prihvatnim centrima za izbeglice, tražioce azila i migrante koji nisu uspostavljeni za potrebe dugotrajnog boravka, kroz obezbeđivanje:

- **pijaće vode** i vode za održavanje higijene (koju bi dopremala komunalna preduzeća);
- dodelu **higijenskih paketa i sredstava za čišćenje** (kroz humanitarnu pomoć i postojeće resurse organizacija koje su prisutne u Srbiji. Preliminarna procena UN je da pristup pijaćoj vodi nema najmanje 25000 Roma i Romkinja);
- **distribuciju lekova i medicinskih sredstava u naseljima**, onima koji su hronični bolesnici ili spadaju u rizične kategorije stanovništva (kroz postojeći sistem zdravstvene zaštite).

Uz to, neophodno je preduzeti mere da se sve zdravstvene kartice licima kojima ističe osnov osiguranja automatski produžavaju za vreme trajanja vanrednog stanja, kako bi mogli da nesmetano primaju propisane terapije. Licima bez dokumenata (pravno nevidljivim licima) i bez prebivališta potrebno je obezbediti nesmetan pristup zdravstvenoj zaštiti i bez kartica zdravstvenog osiguranja za vreme trajanja vanrednog stanja.

Uz neodložnu humanitarnu pomoć i obezbeđivanje pristupa pijaćoj vodi za Rome i Romkinje, za suzbijanje epidemije neophodno je **pravovremeno i adekvatno informisanje** lica koja stanuju u ovim naseljima o osnovnim simptomima, načinima prenošenja korona virusa i merama predostrožnosti, te merama za samoizolaciju i obraćanje nadležnim zdravstvenim ustanovama. Ove mere informisanja preduzele bi zdravstvene medijatorke u saradnji sa mobilnim timovima za inkluziju Roma i organizacijama civilnog društva, koje bi po potrebi bile angažovane.

Za beskućnike i beskućnice neophodno je preduzeti **mere za smeštaj u postojeća prihvatilišta**, ili otvaranje dodatnih kapaciteta na posebnim lokacijama koji će biti raspoloživi za njihov smeštaj, kao i adekvatno informisanje i dodelu higijenskih sredstava.

Za izbeglice i tražioce azila a posebno decu bez pratnje neophodno je unaprediti uslove njihovog smeštaja u onim prihvatnim centrima u kojima postoji visoka stopa prenaseljenosti, i samim tim poteškoće u održavanju higijene i sveopštem pružanju usluga. Potrebno je razmotriti i ravnomerno preraspoređivanje korisnika prihvatnih centara u one centre u kojima nisu popunjeni kapaciteti i uspostavljanje karantina unutar centara za novopridošle migrante.

Potrebno je pravovremeno i adekvatno informisanje svih gorenavedenih lica o osnovnim simptomima, načinima prenošenja korona virusa i merama predostrožnosti, te merama za samoizolaciju i obraćanje nadležnim zdravstvenim ustanovama ili zdravstvenim radnicima.

Stepen prioriteta: HITNO

Obrazovanje

Pored školskog programa koji se odvija na kanalima RTS-a, neophodno je pronaći načine da **deca koja žive u teškim materijalnim uslovima, koja nemaju pristup televizijskim programima ili električnoj energiji** (pre svega romska deca iz neformalnih naselja) imaju **nesmetan pristup nastavi**, kroz organizovanje praćenja časova u samim naseljima u kojim ova deca stanuju. Jedna od opcija jeste održavanje ili razmena nastavnih materijala preko društvenih mreža, jer podaci kojima se raspolaže pokazuju da najveći deo romske dece svakodnevno koristi društvene mreže za zabavu i komunikaciju.

Stepen prioriteta: HITNO

Socijalna zaštita

Predlog mera je u skladu sa nalazima Svestske Banke koja je tokom 2019. godine pružila podršku Ministarstvu za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja u cilju podizanja spremnosti za reagovanje u vanrednim situacijama¹

Novčana socijalna pomoć

Sadašnjim korisnicima novčane socijalne pomoći omogućiti **automatsko produžavanje vremenskog perioda u kom primaju novčanu socijalnu pomoć, za vreme trajanja vanrednog stanja**.

Za sve sadašnje i buduće korisnike za vreme trajanja vanrednog stanja uvećati iznos novčane socijalne pomoći u iznosu od 20% - za dete iz najsiromašnije porodice, ovo uvećanje će iznositi 508 dinara, za odraslu osobu 846 dinara, a za nosioca prava 1.693 dinara².

Korisnici kojima je odbijeno pravo na novčanu socijalnu pomoć dva meseca pre proglašenja vanrednog stanja, kao i lica koja čekaju drugostepeno rešenje, odnosno odluku po žalbi za ostvarivanja prava na novčanu socijalnu pomoć:

- ako su odbijeni zbog prihoda koji su do 20% iznad prihodnog cenzusa za dobijanje novčane socijalne pomoći, automatski im priznati pravo za vreme trajanja vanrednog stanja;
- ako su odbijeni zbog specifičnih kriterijuma koji su postojali u redovnom stanju, a u vanrednom nisu relevantni takođe ih automatski uključiti. Ovo posebno u slučajevima kada je zahtev za ostvarivanje prava na novčanu socijalnu pomoć odbijen zbog „propuštene zarade“, koja bi trebalo da bude automatski odbijena iz procene, kao i u slučajevima kada je zahtev odbijen jer starija lica poseduju poljoprivredno zemljište ili u drugim slučajevima kada je zahtev odbijen na osnovu čl. 2. stav 1 tačka 9 Uredbe o primanjima i prihodima koji su od uticaja na ostvarivanje prava na novčanu socijalnu pomoć (Sl. glasnik RS br. 36/2011).

Budući korisnici sistema socijalne zaštite:

- Izmene u kriterijumima – **Isključiti iz procene kriterijume koji** su iznad navedeni, a **nisu relevantni u vanrednim situacijama** (propuštena zarada, poljoprivredno zemljište i drugi prihodi određeni čl. 2. stav 1 tačka 9 Uredbe)
- **Olakšati postupke za ostvarivanje prava** na novčanu socijalnu pomoć:
  - dozvoliti telefonsko podnošenje zahteva;
  - ako postoji IT mogućnost online prijave na pravo u pojedinim JLS, omogućiti ga;
  - skratiti rokove za odlučivanje po zahtevima – predvideti reagovanje po hitnom/ubrzanom postupku odlučivanja.

¹ Strengthening Social Protection for Disaster Response – Design Option, 2019.

² Rešenje o nominalnim iznosima novčane socijalne pomoći (Sl. glasnik RS", br. 78/2019).

Uvesti kategorijska davanja za specifično ranjive grupe tokom vanrednog stanja

Neophodno je podršku pružiti i specifičnim ranjivim kategorijama koje nisu nužno korisnici socijalnih davanja. Za ove kategorije neophodno je **uvesti kategorijska davanja**, primera radi dodeliti jednokratni novčani transfer radi kupovine zaštitnih sredstava i opreme:

- Svim licima koja su prijavila ustanove socijalne zaštite kao mesto stanovanja,
- Svim licima koja stanuju u neformalnim naseljima,
- Svim licima koja stanuju u neformalnim kolektivnim centrima.

U slučaju da samostalna kupovina zaštitnih sredstava nije moguća usled otežane distribucije ili dugoročnih nestašica, **obezbediti distribuciju ovih sredstava preko centara za socijalni rad ili drugih prepoznatih aktera**, gde bi se korisnici preuzimali svoje pakete na epidemiološki najpogodniji način.

Jednokratna novčana pomoć

Automatski aktivirati mogućnost koju Zakon o socijalnoj zaštiti prepoznaje, u skladu sa čl. 110, stav 7 i 8 Zakona o socijalnoj zaštiti. Reč je o mogućnosti finansiranja urgentne socijalne zaštite sa centralnog nivoa, u slučajevima kada je došlo do izuzetnog ugrožavanja životnog standarda velikog broja građana³.

Pored toga, neophodno je **obezbediti veća sredstva JLS za urgentna davanja** i jednokratne pomoći prema Zakonu o socijalnoj zaštiti.

Stepen prioriteta: HITNO

Uvesti specifičan novčani transfer za odbranu od korona virusa

Potrebno je *razmotriti mogućnosti hitnog uvođenja specifičnog novčanog transfera za odbranu od korona virusa* – uvođenje novog novčanog davanja za najugroženiji kategorije (hronične bolesnike, starije, pravno nevidljiva lica, lica u povećanom riziku – zbog života u neformalnim naseljima, beskućništva i slično). Ovaj transfer trebalo bi uvesti kao kategoričko davanje, bez provere materijalnog statusa, a osnov je prikladnost specifičnoj kategoriji, kao što je urađeno sa jednokratnim linearnim povećanjem penzija svim penzionerima u Republici Srbiji.

Kao posebna preporuka ističu se *mogućnosti koje socijalna karta daje* (već su spojene baze kojima raspolaže Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja), tako da automatski može da se na račune korisnika, primera radi novčane socijalne pomoći, dečijeg dodatka ili korisnika tuđe nege i pomoći koji su stariji od unapred određene dobi uplate sredstva. Ukoliko se omogući razmena podataka sa Ministarstvom zdravlja, ova intervencija može biti daleko efikasnija.⁴

Stepen prioriteta: PRIORITETNO

---

³ Ova opcija finansiranja ne postoji u redovnim situacijama i tada JLS same prema svojim mogućnostima finansiraju jednokratnu novčanu pomoć

⁴ Razmena podataka morala bi da bude uspostavljena na osnovu zakona. U skladu sa tim, preporuka je konsultovanje Poverenika za pristup informacijama od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti o ovim mogućnostima.

Stanovanje⁵

Pre svega, potrebno je **obezbediti dodatne kapacitete za smeštaj beskućnika i beskućnica** koji spavaju na ulici. Imajući u vidu da je relativno mali broj primarnih beskućnika u gradovima u Srbiji, ova mera ne bi zahtevala velike logističke promene.

Licima koja su na privremenom smeštaju u ustanovama socijalne zaštite neophodno je **produžiti smeštaj do isteka vanrednog stanja** prouzrokovanog epidemijom korona virusa.

Neophodno je **obustaviti sve postupke iseljenja koje sprovode jedinice lokalne samouprave** u skladu sa čl. 77. Zakona o stanovanju i održavanju zgrada, kao **i postupka iseljenja i preseljenja** u skladu sa čl. 78 – 87. Zakona o stanovanju i održavanju zgrada.

Neophodno je **uvesti posebnu telefonsku liniju za prijavu svih zloupotreba** u pogledu podizanja zakupnine i pokušaja prisilnih iseljenja zakupaca u privatnom zakupu, koji nemaju zaštitu usled nezaključivanja ugovora o zakupu i usmenog dogovora o uslovima stanovanja.

Neophodno je **obezbediti doslednu primenu Upustva za rad javnih izvršitelja** za vreme vanrednog stanja proglašenog 15. marta 2020. godine broj: 29/20-2 od 18.3.2020. godine.

Neophodno je **obezbediti dodatne smeštajne kapacitete za studente kojima je otkazan boravak u studentskim domovima a koji nemaju mogućnost da se vrate kućama** ili da pronađu drugi, alternativni smeštaj, ili u slučajevima kada je procena nadležnih zdravstvenih i epidemioloških službi da bi oni svojim povratkom u višegeneracijska domaćinstva ugrozili zdravlje članova svojih porodica.

Stepen prioriteta: HITNO

Pored toga, neophodno je **razmotriti sa JP „Elektroprivreda Srbije“ uvođenje niže tarife za korišćenje električne energije i u toku dana**, bilo kroz preraspodelu postojećih osam sati bilo kroz uvođenje dodatnih sati koji bi se preraspodelili tokom dana, kada su građani u svojim kućama.

Uz to, neophodno je **razmotriti i odlaganje plaćanja prve rate poreza na imovinu i umanjenje ovog poreza za najugroženije građane** (za ovu meru neophodno je upoređivanje podataka o obveznicima poreza na imovinu sa podacima kojima raspolaže Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja).

Stepen prioriteta: PRIORITETNO

---

⁵ Pristup pijaćoj vodi predložen je u merama koje se odnose na zdravlje i zdravstvenu zaštitu.